

*In gesprek met mensen met een licht
verstandelijke beperking over zinbeleving*

Naam: Else Heerkens (631307) & Geo Timmerman (633098)

Opleiding: Social Work

Onderwijsinstelling: HAN te Nijmegen

Begeleider: Bellinda van Zetten

Toetscode: Ssd-3prvz-dt1

Datum: 16-01-2023

Aantal woorden: 7879

Zin beleven

In gesprek met mensen met een licht verstandelijke beperking over zinbeleving

Twee personen hebben het onderzoek begeleid. Ten eerste: Bellinda van Zetten, docent Praktijk Verbetering van de opleiding Social Work, HAN te Nijmegen. Ten tweede: André Mulder, senior onderzoeker aan de Protestantse Theologische Universiteit te Amsterdam en oprichter van de kenniswerkplaats (KWP) Inclusie Mensen met een verstandelijke beperking en geloofsgemeenschappen.

Het onderzoek is uitgevoerd door Else Heerkens (631307) en Geo Timmerman (633098) als afstudeerproject met als doel een praktijkverbetering te ontwikkelen om het gesprek aan te gaan over zin beleven bij mensen met een licht verstandelijke beperking. Beide studenten hebben tijdens hun vierjarige opleiding een deeltijd-traject gevolgd, waarbij zij het studeren hebben gecombineerd met een baan als, respectievelijk, woonbegeleider in een begeleid woonsetting voor mensen met een licht verstandelijke beperking en coördinator van een inloophuis en straatpastoraat voor (ex) dak- en thuisloze mensen.

Aan deze scriptie hebben bijgedragen alle bewoners en begeleiders van de woonlocatie waar het onderzoek is verricht. Voor hun medewerking en input zijn we erg dankbaar. De DVC-er, de geestelijk verzorger en de gedragskundige van de organisatie zijn wij in het bijzonder dankbaar. Van buiten de organisatie zijn we de externe stakeholder dankbaar voor zijn feedback en advies.

Geo wil in het bijzonder stichting Het Kruispunt te Nijmegen, inloophuis voor (ex) dak- en thuisloze mensen, van harte bedanken voor het mogelijk maken van studeren aan de Hogeschool te Arnhem Nijmegen.

Om gegevens van de bewoners te beschermen wordt er in het verslag gesproken over 'de organisatie' en locatie X.

16 januari 2023

Inhoudsopgave

Inleiding	6
1. Discoverfase	8
1.1. Vormen en definities van zingeving	8
1.1.1. Vormen van zingeving	8
1.1.2. Definities van zingeving	8
1.1.3. De zinbeleving	8
1.2. Theoretisch kader	9
1.2.1. Microniveau	9
1.2.2. Mesoniveau	9
1.2.3. Macroniveau	10
1.3. Doelstelling van het onderzoek	11
1.4. Werkwijze beantwoorden deelvraag 1	11
1.4.1. Inleiding en formulering van deelvraag 1	11
1.4.2. Toelichting zoekstrategie- en termen deelvraag 1	11
1.4.3. Resultaten bij deelvraag 1	11
1.4.4. Deelconclusie 1	12
1.5. Werkwijze deelvraag 2	12
1.5.1. Inleiding en formulering deelvraag 2	12
1.5.2. Selectie respondenten bij deelvraag 2	13
1.5.3. Keuze en aanpak methode bij deelvraag 2	13
1.5.4. Resultaten bij deelvraag 2	13
1.5.5. Deelconclusie 2	14
1.6. Werkwijze deelvraag 3	14
1.6.1. Inleiding en formulering bij deelvraag 3	14
1.6.2. Selectie respondenten bij deelvraag 3	14
1.6.3. Ethische overweging bij deelvraag 3	14
1.6.4. Aanpak methode bij deelvraag 3	15
1.6.5. Bewonersoverleg	15
1.6.6. Resultaten bij deelvraag 3	16
1.6.7. Deelconclusie 3	17
1.7. Hoofdconclusie	17
2. Definefase	19
2.1. Analyse, design challenge, prototype	19
2.1.1. Inleiding	19

2.1.2.	Deelnemers	19
2.1.3.	Keuze en aanpak methode (stakeholdersoverleg deel 1)	20
2.1.4.	Resultaten.....	21
2.1.5.	Design Challenge	22
2.1.6.	Keuze en aanpak methode (stakeholdersoverleg deel 2)	22
2.1.7.	Resultaten.....	22
2.1.8.	Belangrijkste uitkomsten.....	22
3.	Developfase.....	23
3.1.	Ideationsessie.....	23
3.2.1.	Vormgeving prototype	24
3.2.2.	Verantwoording vormgeving.....	25
3.2.3.	Verantwoording spelregels	25
3.	Deliverfase.....	26
4.1.	Implementatie	26
4.1.1.	Initiatie.....	26
4.1.2.	Adoptie	26
4.1.3.	Invoering.....	26
4.1.4.	Borging.....	27
4.1.5.	Aanpassingen prototype	27
4.1.6.	Aanbevelingen.....	27
	Slotwoord	28
	Bronnenlijst	29

Voorwoord

Timo blijft in zijn bed liggen en is niet te motiveren tot zijn nieuwe dagbesteding, zelfs niet tot een kopje koffie. In een gesprek geeft hij aan dat hij wel wil, maar dat hij het gewoon niet kan. In zijn eigen woorden zegt hij de motivatie niet te kunnen vinden. Tijdens een teamoverleg vertelt zijn begeleider dat zijn professioneel handelen met betrekking tot Timo geen zin heeft omdat het de situatie toch niet verandert. De begeleider heeft moeite met het afstemmen en aansluiten bij de zingevende behoefte van Timo, ervaart geen effect van de inzet van het bieden van extra aanmoedigingen en verliest daarop zijn motivatie om nog iets aan de situatie te willen veranderen.

“Wanneer je geen enkele motivatie kunt vinden tot een activiteit zal de zin ook volledig ontbreken.” (Peters, 2001, p.13)

Inleiding

Context

Dit onderzoek is uitgevoerd in een begeleid woonsetting voor mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB). De bewoners worden ondersteund door begeleiding en gaan overdag naar dagbesteding. Zij wonen in een eigen appartement is 24 uur per dag begeleiding aanwezig. In het Nederlandse werkveld wordt gewerkt met een brede definitie een LVB, waarbij een persoon een totaal IQ tussen de 50 en 85, met daarbij problemen op het gebied van adaptieve vaardigheden (Kaal et al., 2022). In haar missie stelt de organisatie een betekenisvol leven voor alle bewoners te ambiëren.

Signaal

Een aantal van de bewoners mist de motivatie om dagelijkse activiteiten te ondernemen. Hun passiviteit lokt motivatieverlies in werkhouding bij sommige begeleiders uit. Deze begeleiders raken uitgeput van het aansporen van de bewoners. Zij vragen om handvatten in de begeleiding van deze bewoners. Annemarie Peters schrijft in haar boek *Zin beleven* (2013) over motivatie en het beleven van zin: “Wanneer je geen enkele motivatie kunt vinden tot een activiteit zal de zin ook volledig ontbreken” (p. 3). Er ligt een duidelijke kans voor begeleiders om bewoners opnieuw te activeren (en daarmee ook zichzelf) door zinbeleving bespreekbaar te maken. De manager bevestigt het signaal en heeft opdracht gegeven tot het onderzoek.

Relevantie van het onderzoek

Uit gesprekken met medestudenten die ook onderzoek doen naar zingeving is gebleken dat er sprake is van motivatieverlies bij cliënten. Voor zorgprofessionals is het daarom belangrijk om handvatten te krijgen om de zinbeleving bespreekbaar te maken. Wanneer eenmaal helder is waaraan de cliënt zin beleeft, zal de ondersteuning van de begeleider meer aansluiten bij de behoefte, waarbij het hoopvol is dat de motivatie van de cliënt toeneemt. De bijvangst is, dat ook zorgprofessionals beter weten aan te sluiten en daardoor zichzelf minder machteloos voelen.

Stakeholders

De **bewoners** en de begeleiders zijn essentieel bij de ontwikkeling van de praktijkverbetering omdat zij ermee gaan werken. Er is een **verwant (ouder)** betrokken om het zinbelevingskader van de bewoners vanuit een ander perspectief te bekijken. Bij dit traject is de **gedragkundige** nauw betrokken. Zij heeft eindverantwoordelijkheid over het welzijn van de bewoners. De **geestelijk verzorger** houdt zich vanuit de organisatie bezig met zingeving. De kennis die zij deelt is daarom van meerwaarde voor dit onderzoek. De **dienstverlenend coördinator** (DVC-er) coördineert het reilen en zeilen van de woonlocatie waar dit onderzoek is uitgevoerd. Tijdens het onderzoeksproces is er een **senior onderzoeker** van de Protestantse Theologische Universiteit te Amsterdam aangesloten voor advies en begeleiding en heeft het gehele proces voorzien van feedback.

Onderzoeksopzet

Het plan van aanpak (PVA) was het startpunt. Het betreft een kwalitatief onderzoek. De oplossingsrichting is een praktijkverbetering. Er is sprake van een ontwerponderzoek in de vorm van het Dubble Diamond-model. Ontwerponderzoek wordt gedaan aan de hand van vier fases, te noemen discover-, define-, develop-, en deliverfase (van 't Veer et al., 2021). Het onderzoek vindt plaats in de discover- en definefase, waarin data is verzamelt middels dataonderzoeksmethodes (fly

on the wall, contextual interviewing en lego serious play) en vervolgens geanalyseerd middels analysemethodes (persona, affinity mapping, six thinking hats en empathy map). Daarmee is de design challenge geformuleerd. Dit is gedaan tijdens een stakeholdersoverleg en heeft geresulteerd in een verbetervoorstel dat onder de stakeholders breed is gedragen om de praktijkverbetering in de develop- en deliverfase van het onderzoek concreet vorm te geven.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 betreft de **discoverfase** en start met de onderbouwing voor het kernconcept 'zinbeleving' als uitgangspunt voor het onderzoek. Zinbeleving wordt vervolgens geplaatst in een theoretisch kader dat is opgebouwd aan de hand van de niveau's micro, meso, en macro. Het benutten van praktijkkennis en (vak)theoretische kennis lag hieraan ten grondslag. Met de stakeholders zijn de hoofdlijnen van het onderzoek besproken en is het kernconcept 'zinbeleving' middels dialoog uitvoering besproken. Kennis en inzichten zijn met elkaar gedeeld (bijvoorbeeld tijdens contextual interviewing met begeleiders). Vanuit het theoretisch kader wordt de doelstelling van het onderzoek omschreven, inclusief de deelvragen en de onderzoeksvraag. Er wordt een onderbouwing gegeven voor de werkwijzen met betrekking tot het beantwoorden van de vragen en de methodische keuzes die zijn gemaakt. Ten slotte worden de resultaten, de deelconclusies en de hoofdconclusie beschreven.

Hoofdstuk 2 staat in het teken van de **definefase** waarbij de inzichten uit de verzamelde informatie richting moet geven aan het verdere ontwerpproces. Dit proces start bij het stakeholdersoverleg waarin de resultaten vanuit het onderzoek worden geordend en er betekenis aan wordt gegeven door middel een analyse op de resultaten. De perspectieven van verschillende relevante stakeholders is hierbij leidend geweest om de co-creatie van en draagkracht voor de praktijkverbetering te waarborgen. In de onderzoeksfase is zoveel als mogelijk samengewerkt met de bewoners. De design challenge is geformuleerd op basis van de resultaten die gezamenlijk zijn opgehaald. Verschillende ethische overwegingen worden in dit hoofdstuk behandeld.

In hoofdstuk 3 wordt de **developfase** behandeld. Dit hoofdstuk begint met een beschrijving van een brainstormsessie (ideationssessie) dat plaatsvindt tijdens een zorg inhoudelijk overleg (ZIO). De ideeën voor de praktijkverbetering die hieruit voortkomen, leiden tot het kunnen vormgeven van het prototype. Samen met de begeleiders is er gezocht naar een praktijkverbetering die een oplossing biedt voor het signaal en aansluit bij mensen die leven met een LVB. Op deze manier zijn opnieuw de stakeholders betrokken in het gehele proces om de waarde van de praktijkverbetering te borgen voor gebruikers en organisatie.

In hoofdstuk 4, de **deliverfase** en het laatste hoofdstuk, wordt de haalbaarheid van de praktijkverbetering binnen de context met de middelen die er beschikbaar zijn beschreven. Ook heeft het testen van het prototype in de praktijk vorm gekregen en is stilgestaan bij de vraag hoe de implementatie moet plaatsvinden. Er zijn test gegevens in de vorm van feedbackformulieren ontvangen. Hieruit blijkt het enthousiasme voor de praktijkverbetering door de praktijk. Deze testgegevens hebben geleid tot bepaalde aanbevelingen. Het hoofdstuk sluit af met een evaluatie. Tijdens het proces zijn verschillende creatieve werkvormen ingezet bij het ontwerpen van de praktijkverbetering.

1. Discoverfase

In dit hoofdstuk worden eerst vormen en definities van zingeving benoemt. Vandaaruit zal een uitleg gegeven worden over waarom er is gekozen voor het kernconcept zinbeleving. Het theoretisch kader is opgebouwd aan de hand van micro-, meso-, macro's niveaus. Vervolgens zal de doelstelling van het onderzoek worden uitgelegd. Ten slotte zullen de werkwijzen bij het beantwoorden van de deelvragen, de resultaten en de conclusies aan bod komen.

1.1. Vormen en definities van zingeving

1.1.1. Vormen van zingeving

Er zijn drie vormen van zingeving te onderscheiden volgen Hessel et al. (2013):

1. Alledaagse zingeving: ervaring plaatsen in de alledaagse leefwereld.
2. Existentiële zingeving: alledaagse stroom van ervaring wordt onderbroken door trage vragen (over oorsprong, bestemming, doel, ziekte, miskening, pesten, de dood etc.).
3. Levensbeschouwelijke zingeving: antwoorden op grote vragen in een samenhangend filosofisch kader, zoals een religie.

In dit onderzoek staat het existentiële centraal. Hier zal in het theoretisch kader (hoofdstuk 1.2) dieper op in worden gegaan. In feedback op het PVA raadt de externe stakeholder aan om duidelijker onderscheid te maken tussen alledaagse zingeving en existentiële zingeving. Het effect hiervan is dat er dieper naar het signaal gekeken is en dat de vraag achter de vraag duidelijker werd (de oorzaak van motivatieverlies is het onbeantwoord blijven van zinvragen).

1.1.2. Definities van zingeving

1. "Zingeving is een persoonlijke verhouding tot de wereld waarin het eigen leven geplaatst wordt in een breder kader van samenhangende betekenissen, waarbij doelgerichtheid, waardenvolheid, verbondenheid, en transcendentie worden beleefd, samen met competentie en erkenning, zodat ook gevoelens van gemotiveerd zijn en welbevinden worden ervaren" (Alma & Smaling, 2010).
2. "Zingeving is het zoeken naar betekenis en de behoefte te ervaren dat wat we doen in het leven een waarde heeft" (Movisie, 2017).

1.1.3. De zinbeleving

Het begrip 'ervaren' uit beide definities is belangrijk voor dit onderzoek omdat op een cognitieve manier reflecteren op zin een vermogen vraagt dat wisselend aanwezig is bij mensen met een LVB (Kaal et al., 2022). Zij zijn meer gebaat bij een vorm van ervarend of belevend reflecteren. Vandaar dat er gekozen is voor het meer praktische kernbegrip 'zinbeleving'. Het is als volgt aan de bewoners uitgelegd: "Iets doen wat je fijn vindt en waar je plezier aan beleeft." Zinbeleving wordt ook omschreven als iets dat je pas mist als het wegvalt, vaak kennen we er waarde aan zonder ons hiervan bewust te zijn (Peters, 2001).

1.2. Theoretisch kader

1.2.1. Microniveau

“Wat heeft het allemaal voor zin?”, “Hoe kan ik meer betekenen?”, “Waarom vinden jullie mij niet belangrijk?”, “Waarom overkomt alleen mij dit?” Dit zijn vragen die door bewoners worden gesteld en te maken hebben met het beleven van zin in het dagelijkse bestaan, of het gemis daarvan. Deze vragen worden ook wel zinvragen genoemd (Vosselman & van Hout, 2017). In de zinvragen die de bewoners hier stellen kan een gevoel van ontevredenheid bespeurd worden waarbij het lijkt te schorten aan een bepaalde zinbeleving. Annemarie Peters schrijft in haar boek ‘Zin Beleven’ dat een gebrek aan zinbeleving leidt tot motivatieverlies (2001). Bij de woonlocatie waar dit onderzoek plaatsvindt, blijkt dit uit het feit dat bepaalde bewoners zich niet kunnen aanzetten tot het uitvoeren van de dagelijkse activiteiten. Dat veroorzaakt vervolgens motivatieverlies bij de begeleiders die het aansporen van de bewoners zat zijn omdat het geen resultaat oplevert. In een Zorg Inhoudelijk Overleg (ZIO), waarin deze casus werd besproken, vragen zij om handvatten bij de begeleiding bij deze vragen. Het ZIO is een maandelijks overleg met begeleiders, DVC-er, gedragskundige en manager.

Hoe sensitief zijn begeleiders ten opzichte van de zinbeleving van de bewoners? In het rapport van André Mulder ‘Zingeving in de praktijk: metaperspectief op basis van 11 casussen’ (2013), worden als belemmerende factoren om hierbij stil te in het primaire proces ten eerste de zuigkracht van het praktisch handelen genoemd; er moet altijd veel geregeld worden op een woonlocatie waardoor de aandacht voor zingeving niet of nauwelijks aanwezig is. Ten tweede wordt de onbekendheid met het begrip zinbeleving genoemd. Tijd en kennis zijn er dus voor nodig om de *zinbelevingssensitiviteit* van begeleiders aan te scherpen.

Tijd is een lastig begrip in een context waarbij de routine van de werkdag van begeleiders veelal wordt bepaald “dwingende roosters”. Voor spontane activiteiten is vaak geen tijd. Helaas is het te vaak het geval dat hierdoor begeleiders geen ruimte vinden of vrijmaken om te luisteren naar het verhaal van bewoners (Reerink et al., 2017). Als het gaat om de zinvragen die worden gesteld, wat geen makkelijke vragen zijn, reikt de bekwaamheid om hierop in te gaan niet ver genoeg (Mulder, 2013). Volgens geestelijk verzorger Etje Verhagen, werkzaam in de palliatieve zorg, is er op dit soort vragen niet direct een antwoord. Volgens haar is de vraag meer: Wat maakt dat die vraag wordt gesteld en welke waarde wordt iets toegekend (Agora, z.d.)? In hun boek ‘Zingevende gespreksvoering’, schrijven Vosselman & van Hout dat zorgprofessionals soms “methodische onhandigheid” ervaren bij de begeleiding van dit soort vragen, waarbij zij vaak “een inhoudelijk gefundeerd antwoord op zinvragen schuldig blijven” (p. 15).

1.2.2. Mesoniveau

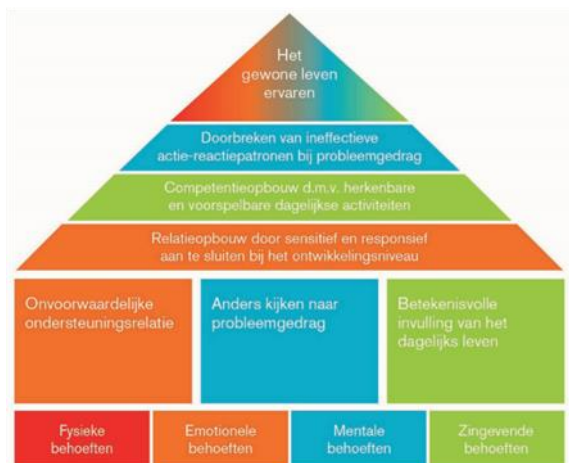
Binnen de organisatie wordt gewerkt vanuit de ‘Triple- C methode’, dit staat voor Coach, Client en Competentie. Deze methode helpt begeleiders af te stemmen en aan te sluiten bij de bewoner en diens behoeften. Het behandelhuis van Triple-C is ontworpen op vier behoeften-pijlers, waarvan één is gericht op de zingevende behoefte (Figuur 1).

Deze pijler richt zich op een betekenisvolle invulling van het dagelijkse leven door competentieopbouw in herkenbare en voorspelbare dagelijkse activiteiten (Weerd & Wouwe, 2015). Om de behoeften, wensen en talenten van de bewoners in beeld te krijgen, wordt tevens de methode ‘Als je het mij vraagt’ ingezet. Er wordt gekeken naar de mogelijkheden van bewoners op het gebied van wonen, werken en vrije tijd. Zo stimuleert de organisatie de eigen regie van bewoners

in het aangeven van hun zingevende behoeften, voor zover de mogelijkheden dat toe laten. De strategie van de organisatie is om op deze manier aan haar missie te voldoen, namelijk een betekenisvol leven bewerkstelligen voor alle bewoners. Er is dus sprake van een duidelijke gerichtheid op de zinbeleving van de bewoner.

Dit bevestigt de gedragskundige wanneer zij in een oriënteert gesprek over het onderzoek vertelt dat de organisatie is ingericht op het bespreekbaar maken van de zinbeleving van de bewoners. Waar er een verbeterslag gemaakt kan worden is, in haar ogen, het “handen en voeten” geven aan beleid dat is uitgezet met betrekking tot het kernconcept zinbeleving. Dit sluit aan bij wat de begeleiders hebben aangegeven, namelijk dat zij handvatten willen hebben in het begeleiden van bewoners die met zinvragen zitten. De geestelijk verzorger is van mening dat er een bepaalde mate van handelingsverlegenheid heerst onder de begeleiders. Dit gaf zij aan in het oriënterend gesprek dat ook met haar is gevoerd. Dit sluit aan bij wat hierboven werd gesteld over de onbekendheid met het kernconcept zinbeleving bij begeleiders; hun onbekwaamheid leidt tot handelingsverlegenheid. Ondanks de vele pogingen om de bewoners te motiveren, en ondanks de inzet van Triple-C, lukt het ze niet om bepaalde bewoners te motiveren.

Figuur. 1
Het behandelhuis van Triple-C

Opmerking. Overgenomen uit *Het gewone leven ervaren* (p. 7) door Weerd & Wouwe, 2015, Stichting ASVZ. Copyright 2015. Stichting ASVZ

1.2.3. Macroniveau

Het leven in een seculiere maatschappij heeft ervoor gezorgd dat de zinbeleving van veel mensen is veranderd. Op zoek gaan naar zinbeleving en zelfverwezenlijking is een individuele zaak geworden. Dit heeft ook voor mensen met een LVB grote gevolgen. Zij zijn voor levensvragen op zichzelf aangewezen. De mentale belasting die dit teweegbrengt, kan hierdoor een toename van problemen veroorzaken (SCP, 2022). Met alle goede bedoelingen zijn de oplossings- en resultaatgerichte benaderingen en methodes in de zorg van tegenwoordig vooral gericht op klachtenreductie en gedragsveranderingen. (Vosselman & van Hout, 2013). De moeilijke vragen, zoals de zinvragen die de bewoners stellen, blijven vaak liggen. Vroeger kon men met zulke vragen terecht bij een dominee of pastor. Tegenwoordig wordt met deze vragen meer en meer een beroep gedaan op zorgprofessionals. De vraag is of zij bekwaam genoeg zijn om hier in de praktijk antwoord op te geven. Er zal in het professioneel handelen van de begeleiders vanuit een ander perspectief (die van de bewoner wellicht) gekeken moeten om deze zinvragen opnieuw te waarderen (Peters, 2001). Daarbij kan de realisatie helpend zijn, dat er niet meteen een antwoord gegeven hoeft te worden op

de zinvragen. Hierdoor kan de druk van de ketel genomen worden. Het besef moet gaan leven dat de pijn of het ongemak van bewoners niet meteen bestreden hoeft te worden. Wat moet, is dat er gezocht wordt naar een zin belevende omgang met die pijn of ongemak (2013).

1.3. Doelstelling van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek is tweeledig. Ten eerste is het onderzoeksdoel om binnen vijf maanden inzichtelijk te krijgen wat er voor de begeleiders van locatie X nodig is om het gesprek over zinbeleving met bewoners aan te kunnen gaan. Ten tweede is het projectdoel om binnen vijf maanden een advies te ontwikkelen voor begeleiders van locatie X om gesprekken te kunnen voeren met bewoners over hun zinbeleving. Daarbij staat de volgende onderzoeksvraag centraal: “Hoe kan een begeleider van locatie X een gesprek voeren over zinbeleving met een bewoner?” De volgende deelvragen zijn daarbij van belang:

1. Welke good practices zijn er al om de zinbeleving van de bewoners te onderzoeken?
2. Wat heeft de begeleider nodig om de zinbeleving van de bewoners te onderzoeken?
3. Op welke manier en onder welke omstandigheden kan een bewoner een gesprek voeren over zinbeleving?

Na feedback van de gedragskundige op het PVA over het onderzoeksdoel en projectdoel, zijn deze aangepast in dit verslag. Het effect van deze aanpassingen is dat het projectdoel nu als vanzelfsprekend voortvloeit uit het onderzoeksdoel.

1.4. Werkwijze beantwoorden deelvraag 1

1.4.1. Inleiding en formulering van deelvraag 1

Om deelvraag 1: “Welke good practices zijn er al om de zinbeleving van de bewoners te onderzoeken?” te kunnen beantwoorden is deskresearch ingezet. Het doel is om te ontdekken welke good practices (GP’s) er al zijn die zich met de zinbeleving bezighouden en wat de werkzame factoren hierbij zijn.

1.4.2. Toelichting zoekstrategie- en termen deelvraag 1

In de eerste instantie is er gezocht naar GP’s die rondom het kernbegrip zinbeleving zich uiten. In het PVA worden bijvoorbeeld ‘Be-appy’ en ‘Zingevende gespreksvoering’ besproken. Om het onderzoeksgebied te verkleinen, zijn de onderzochte GP’s toegespitst op het begrip ‘levensverhaal’. Dit is gedaan naar aanleiding van feedback van de externe stakeholder op het PVA. Dit heeft als effect gehad dat er meer gericht gezocht kon worden binnen het omvangrijke kernbegrip zinbeleving. In haar boek *The Power of Meaning (2017)* omschrijft de Iraans Amerikaanse Emily Esfahani Smith vier pijlers waaruit zin beleefd kan worden. Eén daarvan gaat over het vertellen van verhalen. Daarover schrijft Smith dat door het samenvoegen van verschillende delen van ons leven, één groot verhaal gecreëerd kan worden als coherente eenheid. Deze coherentie biedt vervolgens een sleutel tot zinbeleving. Het uitgangspunt van het levensverhaal van de bewoners kan voor begeleiders een handvat zijn in de omgang met de zinvragen die zij stellen.

1.4.3. Resultaten bij deelvraag 1

Hieronder wordt in Tabel 1 zijn de GP’s weergegeven.

Tabel 1

Vier Good practices

Good Practice	Thema	Werkzame factor	Voordeel	Nadeel
Mijn Kijk op het Leven (van Knippenberg & van de Ven, 2013)	Het Levensverhaal	Het Levensverhaal van verleden naar heden tot in de toekomst wordt in beeld gebracht	Er wordt gezocht naar schatten die worden bewaard in een schatkist.	Tijdsinvestering: het betreft een traject van 11 sessies dat 5 tot 6 maanden omvat.
BIT-gesprekken (van Biene & Praktikon, 2018)	Meetinstrument voor kwaliteit van bestaan	Er wordt op allerlei levensgebieden gecheckt of de bewoner tevreden is	Een middel om regelmatig te checken of bewoners nog tevreden zijn met hun leven	Neigt naar de gerichtheid op hoe de organisatie haar zorgkwaliteit kan verbeteren
Het Verbeelden van het Goede Leven (Hermsen et al., 2022)	Reflecteren over het goede leven	In een creatieve ontmoetingsruimte is met creatieve middelen het gesprek aangegaan	Mogelijkheid tot verbale én non-verbale ervaringen en betekenisgeving	Het betreft een onderzoek. De activiteit is niet gerealiseerd tot structurele activiteit
Inclusief Verhalend Werken (Tromp, 2022)	Het Levensverhaal	Het Levensverhaal is het uitgangspunt voor menslievende zorg	Bewoner en begeleiders groeien naar elkaar toe door het delen van verhalen	Het verhaal kan snel weer 'op de plank belanden'

Voor- en nadelen beschreven vanuit de onderzochte GP's.

1.4.4. Deelconclusie 1

De volgende vier GP's zijn er om de zinbeleving van bewoners te onderzoeken: Mijn Kijk op het Leven, BIT-gesprekken, Het Verbeelden van het Goede Leven en Inclusief Verhalend Werken. Uit de resultaten komt naar voren dat bij drie van de vier onderzochte GP's creativiteit een grote rol speelt. Bij alle vier de GP's wordt er informatie geborgd op een manier waar bewoners inzicht in hebben. Hetzij op een creatieve manier, hetzij in een systeem. Bij alle vier de GP's is er sprake van een interactie tussen bewoner en begeleider. Tevens staat bij alle vier GP's het levensverhaal centraal, het belang van het levensverhaal kan worden gezien als werkzame factor en wordt meegenomen in de praktijkverbetering. Over het Levensverhaal schrijft Thijs Tromp dat verhalen het in zich hebben om betekenisvolle verbindingen tussen mensen te bewerkstellingsen (2022).

1.5. Werkwijze deelvraag 2

1.5.1. Inleiding en formulering deelvraag 2

Uit het theoretisch kader (hoofdstuk 1.2.) is gebleken dat de begeleiders aangeven dat zij handvatten nodig hebben in de omgang met de zinvragen van de bewoners. Hoe moeten die handvatten er uit

zien en wat is er concreet nodig? Om dat te onderzoeken is de dataverzamelmethode Contextual Interviewing ingezet om de deelvraag: “Wat heeft de begeleider nodig om de zinbeleving van de bewoners te onderzoeken?” te beantwoorden.

1.5.2. Selectie respondenten bij deelvraag 2

De respondenten zijn drie woonbegeleiders en een DVC-er van locatie X. Het gaat dus om vier respondenten in totaal. Twee van de respondenten zijn deeltijd studenten en volgen een opleiding, waarvan één twee maanden bij de organisatie werkzaam is. Zij zijn alle vier belanghebbenden van de praktijkverbetering en geven ten kennen dat zij in de praktijk te hebben maken met het signaal dat er speelt. Het team bestaat uit van in totaal 11 begeleiders van locatie X.

1.5.3. Keuze en aanpak methode bij deelvraag 2

Gekozen is voor Contextual Interviewing vanwege de mogelijkheid tot verdieping van het signaal. Een interviewgide is opgesteld en doorgenomen met de begeleiders alvorens het interview werd afgenomen. De interviewvragen zijn verdeeld in twee categorieën:

1. Persoonlijke visie van begeleider op zinbeleving.
2. Professionele visie van begeleider op zinbeleving.

Het doel van het interview was om de zinbelevingssensitiviteit van de begeleiders getriggerd te krijgen. In gesprek met de vier begeleiders ontstond er op basis van deze manier van interviewen een dialoog waarin de bewustwording van het kernconcept zinbeleving werd geraakt waarbij nieuwe ideeën en inzichten werden gedeeld. Deze bewustwording heeft bij de begeleiders intern deurtjes geopend voor nieuwe ideeën om de zinbeleving van bewoners te onderzoeken. De begeleiders hebben toestemmingformulier getekend voor het interview en video opname. De interviews zijn gefilmd en nadien teruggekeken. De antwoorden op de vragen zijn geturfd om zodoende de begrippen die het meest voorkwamen te rangschikken. De resultaten en conclusies staan hieronder (1.5.4 en 1.5.5)

1.5.4. Resultaten bij deelvraag 2

Hieronder volgt Tabel 2 met de resultaten die het meest voorkwamen in de Contextual Interviews met begeleiders.

Tabel 2

Contextual interviewing met begeleider

Resultaten Contextual interviewing Begeleiders					
Deelvraag 2: “Wat heeft de begeleider nodig om de zinbeleving van de bewoners te onderzoeken”	Begeleider 1	Begeleider 2	Begeleider 3	Begeleider 4	Score
Humor	X		X	X	3
Aansluiten bij de behoefte	X		X	X	3
1 op 1 begeleiding	X		X	X	3

Tijd en ruimte		X	X	X	3
Vertrouwensband/ onvoorwaardelijke ondersteuning		X	X	X	3
Relatie opbouw		X	X	X	3

Uitkomsten gesprekken begeleiders

1.5.5. Deelconclusie 2

Om de zinbeleving bij de bewoners te onderzoeken, geven vier van de elf begeleiders aan dat de volgende zes aspecten belang zijn:

1. Humor
2. Aansluiten bij de behoefte
3. Eén op één begeleiding
4. Tijd en ruimte
5. Vertrouwensband/onvoorwaardelijke ondersteuning
6. Relatie opbouw

Deze informatie is door contextual interviewing naar voren gekomen. De begrippen 'aansluiten bij de behoefte', '1-op-1 begeleiding', 'vertrouwensband/ onvoorwaardelijke ondersteuning' en 'relatie opbouw' kunnen geclusterd worden onder de categorie 'relationele afstemming'. Als voorwaarde voor het onderzoeken van zinbeleving geven begeleiders aan tijd en ruimte nodig te hebben. Ten slotte zetten zij humor in als middel om aan te kunnen sluiten bij de bewoners. De categorie 'relationele afstemming', waarvan begeleiders aangeven dat nodig te hebben, sluit aan bij het verbindende dat verhalen vertellen in zich heeft, zoals bij deelconclusie 1 is omschreven. De begeleiders bevestigen met deze resultaten dat tijd een belangrijke rol speelt in het onderzoeken van de zinbeleving van bewoners, zoals in het theoretisch kader al werd benoemd (hoofdstuk 1.2.1.)

1.6. Werkwijze deelvraag 3

1.6.1. Inleiding en formulering bij deelvraag 3

In het theoretisch kader (hoofdstuk 1.2.) is besproken dat bewoners vragen stellen waarmee de begeleiders niet goed uit de voeten kunnen. Het is dus van belang dat de begeleiders leren hoe zij de zinbeleving van bewoners kunnen onderzoeken. Hierboven zijn zes aspecten besproken die de begeleiders daarbij kunnen helpen. Het is echter ook van belang om helder te krijgen wat bewoners van begeleiders nodig hebben. Dit is middels de dataverzamelmethode Lego Serious Play (LSP) onderzocht en er is antwoord gegeven op de deelvraag: "Op welke manier en onder welke omstandigheden kan een bewoner een gesprek voeren over zinbeleving?"

1.6.2. Selectie respondenten bij deelvraag 3

Aan de interviews hebben vier van de tweeëntwintig bewoners deelgenomen. De respondenten zijn gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek omdat zij allen zinvragen stellen waar de begeleiders moeite mee hebben. Daarnaast hebben de respondenten interesse getoond in het kernconcept zinbeleving en het onderzoek dat wordt uitgevoerd.

1.6.3. Ethische overweging bij deelvraag 3

Bij de aanpak van deze methode is er, samen met de gedragskundige, een ethische overweging gemaakt. In het hoofdstuk over de zinbeleving (hoofdstuk 1.1.3.) is besproken dat het voor mensen met een LVB een uitdaging is om op een cognitieve manier te reflecteren op zinbeleving. Om hun mening en wensen met betrekking tot de praktijkverbetering toch helder in beeld te krijgen, is er gekozen voor een ervarende of belevende manier van reflecteren. LSP helpt de bewoner te verbeelden wat er nodig is zonder hier van tevoren woorden voor te hebben (van der Lugt et al., 2020). Het uitgangspunt is dat handen meer weten dan het denkend vermogen. Zodoende wordt de bewoner uitgedaagd om de handen te laten spreken (Roos & Victor, 2018). Al bouwend met Lego ontstaat iets dat aansluit bij de emoties, het onbewuste en de verbeelding van de bewoner. De methode sluit aan bij de LVB van de bewoners, waarvan de ontwikkeling in verbaal vermogen beperkt ontwikkeld en het IQ veelal lager is. Volgens de gedragskundige kan deze methode daarnaast als veiliger worden ervaren omdat het niet over de bewoner persoonlijk gaat. Hun wensen en behoeften worden op deze manier geëxternaliseerd (persoonlijke communicatie). De keuze voor deze manier van handelen is gemaakt vanuit een bepaalde visie. Het is namelijk de verantwoordelijkheid van de zorgprofessional om altijd rekening te houden met het perspectief van de mensen om wie het gaat. Het is essentieel om hen te betrekken in het gesprek over hun zorgvragen, op een manier die bij hen aansluit.

1.6.4. Aanpak methode bij deelvraag 3

LSP is gecombineerd met Contextual Interviewing (Figuur 2). Door deze twee methodes te combineren wordt ten eerste de geïnterviewde uitgedaagd om de behoefte uit te beelden en daar vervolgens vragen over te beantwoorden. Ten tweede wordt er voor de interviewer meer mogelijkheid geboden door te vragen op handelingen en wordt de kans verkleind dat relevante antwoorden worden achtergehouden. De interviews zijn gefilmd en later teruggekeken. Dezelfde procedure is toegepast als bij de Contextual Interviewing met begeleiders om de data te analyseren. De geïnterviewde bewoners (en hun wettelijke vertegenwoordigers) hebben toestemming gegeven voor het interview en de opname middels het ondertekenen van toestemmingsverklaringen. Deze zijn mondeling toegelicht met de nadruk dat er ten alle tijden met het interview gestopt kan worden.

Figuur 2

Foto's van de Lego Serious Play sessies

Foto's gesprekken LSP

1.6.5. Bewonersoverleg

Na de interviews heeft er een bewonersoverleg plaatsgevonden. Het doel van dit overleg was tweeledig. Ten eerste werd aan bewoners die niet zijn geïnterviewd de mogelijkheid geboden om alsnog in dialoog te gaan over het onderwerp zinbeleving. Dit werd op een creatieve manier vormgegeven (Figuur 3).

Figuur 3

Creatieve vorm tijdens bewonersoverleg

Foto's creatieve vorm bewonersoverleg

Ten tweede bood dit de mogelijkheid om de resultaten van de interviews bij deze bewoners te valideren. De resultaten zijn op deze manier gecheckt op betrouwbaarheid en correctheid. De bewoners is gevraagd om de resultaten te rangschikken op welke zij het meest belangrijk vinden (Figuur 4). De toegevoegde waarde van het bewonersoverleg was dat de bewoners die niet geïnterviewd zijn alsnog hun stem konden laten gelden.

Figuur 4

Uitkomsten van bewonersoverleg

Top 5 bewoners.

1.6.6. Resultaten bij deelvraag 3

Hieronder wordt in Tabel 3 weergegeven wat de resultaten van de interviews met LSP en de resultaten van het bewonersoverleg.

Tabel 3

Resultaten van interviews met bewoners

Resultaten	Interviews met vier bewoners				Bewonersoverleg			Score:
	Bewoner 1	Bewoner 2	Bewoner 3	Bewoner 4	Bewoner 5	Bewoner 6	Bewoner 7	
Duidelijkheid		X		X		X	X	4
Wat besproken is blijft vertrouwelijk	X	X			X	X		4
Tijd	X				X	X	X	4
Luisterend oor	X		X	X	X			4

Resultaten bewoners LSP.

1.6.7. Deelconclusie 3

In de manier waarop en de omstandigheden waaronder vier van de tweeëntwintig bewoners een gesprek willen voeren over zinbeleving, komen vier begrippen naar voren die voor hen van belang zijn:

1. Duidelijkheid
2. Wat besproken is blijft vertrouwelijk
3. Tijd
4. Luisterend oor

Door een combinatie van LSP en contextual interviewing is dit naar voren gekomen. Bij de bewoners is er sprake van een soortgelijke relationele afstemming waarvan de begeleiders zeggen die nodig te hebben. Echter, geven zij met hun resultaten aan wat voor hen belangrijke voorwaarden zijn in die relationele afstemming. Hieruit kan worden geconcludeerd dat ook de bewoners open staan voor betekenisvolle verbindingen, mits er wordt voldaan aan hun voorwaarden. Ook komt het begrip 'tijd' opnieuw naar voren. Het is interessant dat ook het luisterende oor wordt genoemd. Om echt te luisteren moet de begeleider tijd vrijmaken. Iets wat niet altijd even makkelijk gaat, zoals omschreven in het theoretisch kader (hoofdstuk 1.2.1.). Hierover schrijven Reesink et al. (2017) dat het van "kardinaal" belang is om te luisteren naar de verhalen en verlangens, meningen en overtuigingen van mensen met een beperking.

1.7. Hoofdconclusie

Om een gesprek te voeren met een bewoner over zinbeleving zijn 'tijd' en 'betekenisvolle verbindingen' begrippen die in alle deelconclusies terugkomen. Deelconclusie 1 stelt voor om als uitgangspunt voor een gesprek het levensverhaal van de bewoner te nemen. Dit heeft als voordeel dat begeleider en bewoner naar elkaar toegroeien. Het inzetten van een creatief middel kan hierbij helpen. Ook het vastleggen van informatie kan helpen om het gesprek een volgende keer voort te kunnen zetten.

De verbinding waar telkens over wordt gesproken is ook terug te zien in wat de begeleiders en bewoners beiden aangeven nodig te hebben. Daarbij gaat het met name om relationele afstemming op elkaar. Daar is tijd, ruimte en rust voor nodig. Humor is voor de begeleiders een laagdrempelige manier om bij bewoners aan te kunnen sluiten en kan bij beiden een gevoel van zinbeleving aanwakkeren. Een investering van tijd is ook nodig om écht te kunnen luisteren naar de verhalen en verlangens, meningen en overtuigingen van de bewoners. De zinbelevings sensitiviteit van de begeleiders is met betrekking tot de zinvragen tijdens het onderzoek zeker gestimuleerd.

Tenslotte, in het opiniestuk 'Van burger-cliënt naar perspectief van waardigheid' (Reerink et al., 2017) wordt voorgesteld om mensen met een beperking te gaan zien als medemensen in plaats van cliënten. Zij die, eventueel op een aangepast niveau, een ervaringsrijk leven met voldoende zinbeleving voor zich wensen.

In het volgende hoofdstuk zal aan al deze resultaten betekenis worden gegeven. Het doel is om een praktijkverbetering te ontwerpen dat een handvat gaat zijn voor begeleiders in het begeleiden van de zinvragen van de bewoners.

2. Definefase

In deze fase wordt betekenis gegeven aan de opgehaalde resultaten door ze gezamenlijk met de stakeholders te ordenen. Deze fase eindigt met het formuleren van de design challenge, nadat eerst de analyse is toegepast.

2.1. Analyse, design challenge, prototype

2.1.1. Inleiding

Om zo goed mogelijk de praktijkverbetering vorm te kunnen geven is samen met de stakeholders tijdens een stakeholdersoverleg nagedacht over hoe de design challenge te formuleren. Daarvoor is gebruik gemaakt van persona's en een combinatie van affinity mapping en empathy mapping. Nadat de design challenge is geformuleerd, is opnieuw samen en vanuit verschillende perspectieven, nagedacht over een prototype. Dit is gedaan met inzet van de six thinking hats-methode.

2.1.2. Deelnemers

Bij het stakeholdersoverleg is een brede groep mensen vanuit de organisatie aanwezig geweest: de gedragskundige, geestelijk verzorger, twee begeleiders een DVC-er. Allen hebben bijgedragen vanuit hun eigen expertise. Van buiten de organisatie heeft een verwant actief meegedaan. De verwant bracht informatie in de vorm van ervaringsdeskundigheid met zich mee. De externe stakeholder en de begeleider vanuit de opleiding waren ook aanwezig en hebben het proces geobserveerd om er later feedback te geven. In Tabel 4 staan de verschillende perspectieven van de stakeholders weergegeven. Deze zijn opgedaan in oriënterende gesprekken waarin de hoofdlijnen van het onderzoek zijn besproken.

Tabel 4

Perspectieven van stakeholders

Verschillende Perspectieven Stakeholders	
Bewoners:	Onbeantwoorde zinvragen leiden tot motivatieverlies
Begeleiders:	Raken uitgeput van het aansporen van bewoners wat leidt tot motivatieverlies
Verwant:	Wijk af van de gewoonte om zinbeleving bij bewoners te onderzoeken
DVC-er:	Zinbeleving betekent niet per sé iets positiefs. Het kan ook iets negatiefs zijn waar op een bepaalde manier betekenis aan wordt gegeven.
Geestelijke verzorger:	Ga op zoek naar de identiteit van bewoners, wie de bewoners écht zijn
Gedragskundige	De organisatie is ingericht op het bespreekbaar maken zinbeleving, aan beleid

	moet alleen handen en voeten worden gegeven
Externe stakeholder:	Het persoonlijke zingevingskader van begeleiders is van belang bij het onderzoeken van zinbeleving bewoners

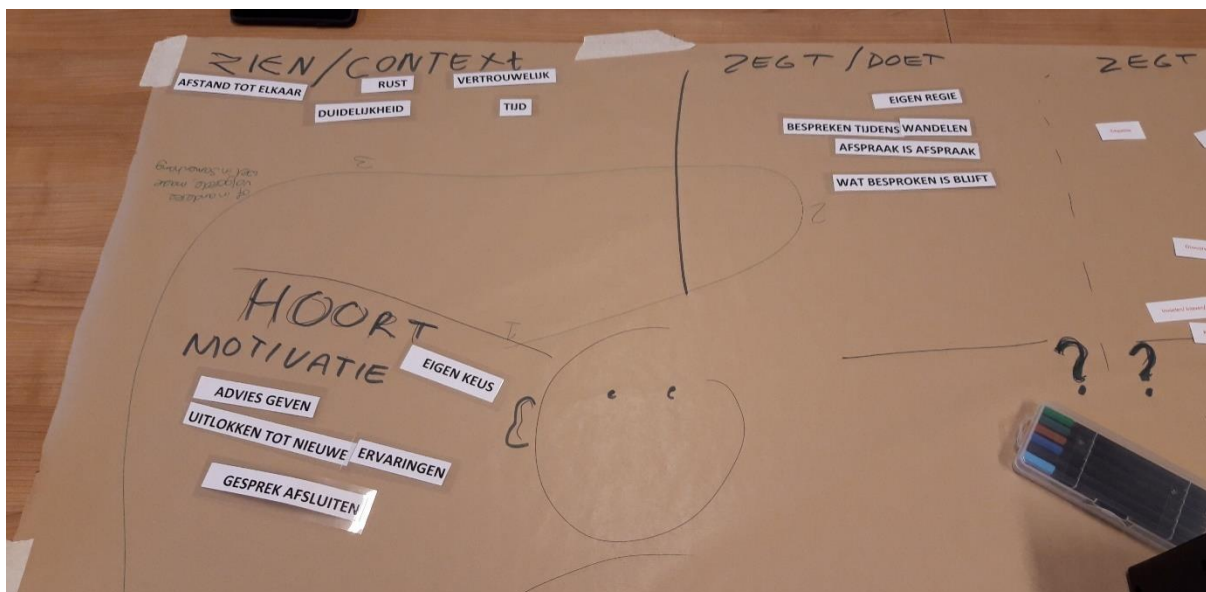
Beschreven perspectieven stakeholders

2.1.3. Keuze en aanpak methode (stakeholdersoverleg deel 1)

Als analysemethode zijn er ten eerste van tevoren persona's opgesteld (zie afb...). Dit is gedaan om een concreet beeld te kunnen vormen van de gebruikers van de praktijkverbetering. Omdat het signaal vanuit bewoners én begeleiders kwam zijn er twee persona's gemaakt. De persona's geven een gemiddeld beeld weer van de bewoners en de begeleiders van de organisatie. Ten tweede zijn er twee empathy map's uitgetekend op een groot vel papier. Eén voor de bewoners met daarbij de deelvraag: "Op welke manier en onder welke omstandigheden kan een bewoner een gesprek voeren over zinbeleving?", en één voor de begeleiders met de deelvraag: "Wat heeft de begeleider nodig om de zinbeleving van de bewoners te onderzoeken?" (Figuur 5) Volgens de werkwijze van affinity mapping konden de stakeholders hierop de resultaten ordenen in de volgende categorieën: context, gedrag, gevoelens en motivaties.

Figuur 5

Affinity mapping met stakeholders

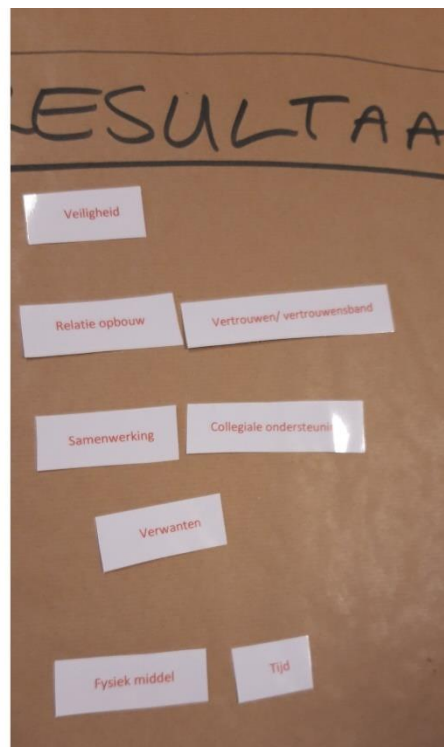
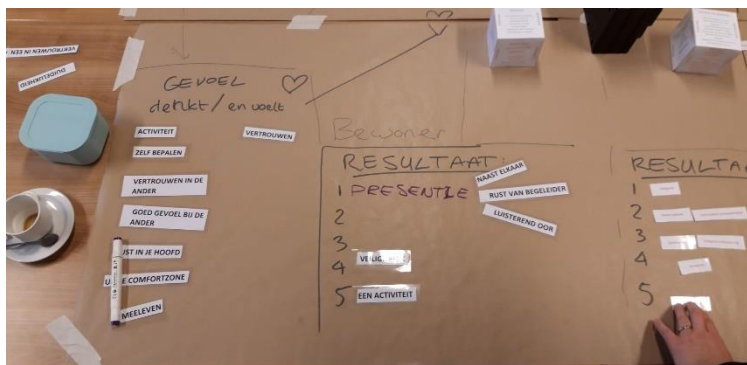

Analyse stakeholders uit deelvraag 2 en 3

Als laatste is er gevraagd om een top vijf te maken van de belangrijkste begrippen voor de praktijkverbetering (Figuur 6)

Figuur 6

Top vijf van begrippen van stakeholders

Top 5 stakeholdersoverleg

2.1.4. Resultaten

In Tabel 5 zijn de resultaten van deel 1 van het stakeholdersoverleg weergegeven:

Tabel 5

Resultaten van deel 1 stakeholdersoverleg

Belangrijk voor bewoner	Belangrijk voor begeleider	Voorwaarden van de Praktijkverbetering
Presentie: Naast elkaar, rust van begeleider	Veiligheid	Bewoners kiezen de spelregels
Luisterend oor	Relatieopbouw/ Vertrouwen/ Vertrouwensband	Bewoners bepalen mee
Veilige plek	Samenwerking/ Collegiale Ondersteuning	De praktijkverbetering geogd niks te willen oplossen
Een activiteit	Verwanten	
	Fysiek Middel/ Tijd	

Opgehaalde resultaten tijdens stakeholdersoverleg

2.1.5. Design Challenge

Uit de resultaten die hierboven worden weergegeven is de design challenge geformuleerd:

“Begeleiders moeten met behulp van een fysiek middel, het bieden van een luisterend oor en in een veilige, rustige omgeving kunnen werken aan een vertrouwensband en relatieopbouw met bewoners, en daarmee betekenisvolle verbindingen creëren, om de zinbeleving van de bewoners bespreekbaar te kunnen maken.”

2.1.6. Keuze en aanpak methode (stakeholdersoverleg deel 2)

In het stakeholdersoverleg deel 2 heeft iedere stakeholder eerst ideeën opgeschreven voor het ontwerpen van een prototype, rekening houdend met de design challenge zoals hierboven geformuleerd. Vervolgens zijn de ideeën aan de hand van de six thinking hats-methode besproken.

2.1.7. Resultaten

Tabel 6

Besproken ideeën tijdens stakeholdersoverleg

Ideeën voor prototype:	Score
Samen (creatieve) activiteiten ondernemen	4
BIT-gesprek met spelletjes/ creatieve middelen	2
Bewoner betrekken bij evaluaties/ dossier bespreking	2
Emoticons	1
Doorvragen	1
1op1	1
Eigen regie	2
Doen	3
Totale score:	16

Ideeën stakeholdersoverleg

2.1.8. Belangrijkste uitkomsten

Op de vraag welke ideeën er zijn voor het ontwikkelen van een prototype, zijn zestien ideeën bedacht door zes actief deelnemende stakeholders. Van die ideeën hebben negen daarvan te maken met *samen* iets ondernemen. De stakeholders geven hiermee aan dat het prototype in elk geval te maken moet hebben met iets samendoen in de vorm van (creatieve) activiteiten of spelletjes. Dit sluit aan bij wat er in deel 1 van het stakeholdersoverleg al was besproken, namelijk dat de praktijkverbetering een fysiek middel moet worden waarbij gewerkt kan worden aan een vertrouwensband en relatieopbouw tussen bewoner en begeleider. De gedragskundige maakt hierbij een belangrijke opmerking. Het besef moet er zijn dat, als de praktijkverbetering wordt ingezet, niks opgelost hoeft te worden. Met andere woorden, de praktijkverbetering gaat niet over het oplossen van problemen. In essentie gaat het over *iets samen doen waarbij er gewerkt wordt aan relatieopbouw*, oftewel het creëren van betekenisvolle verbindingen. Dit sluit eveneens aan bij het perspectief van de geestelijk verzorger die stelt dat er op zoek gegaan moet worden naar de

identiteit van bewoners, naar wie zij écht zijn. De eigen regie van de bewoners als voorwaarde bij de praktijkverbetering komt in deze brainstormsessie minder ter sprake. Het wordt echter wel meegenomen als een voorwaarde in het verdere ontwerpproces.

3. Developfase

In deze is er eerst onderzoek gedaan naar bestaande spellen om de werkzame factoren uit te destilleren. Vervolgens zijn er ideeën opgedaan om het prototype mee vorm te kunnen geven. Hierbij zijn de bewoners opnieuw betrokken. Er wordt een verantwoording gegeven over de gemaakte keuzes. Als laatste wordt de daadwerkelijke praktijkverbetering, de tas, besproken.

3.1. Ideationssessie

Het vorige hoofdstuk is afgesloten met het idee dat de praktijkverbetering gericht moet zijn op iets samendoen in de vorm (creatieve) activiteiten. Het doel daarbij is dat begeleiders een handvat wordt aangeboden in het bespreekbaar maken van de zinbeleving van de bewoners. Om de praktijkverbetering te kunnen concretiseren is er een ideationssessie georganiseerd. Deze sessie heeft plaatsgenomen tijdens een ZIO waarbij alle woonbegeleiders, de manager, de gedragskundige en de DVC-er aanwezig waren. Samen met de gedragskundige is er bewust voor gekozen om de bewoners bij dit overleg niet te betrekken. Men wil het risico op overvraging bij bewoners niet riskeren. Uit deelconclusie 3 blijkt dat de bewoners behoefte hebben aan duidelijkheid, wat in deze fase van het brainstormen hen niet gegeven kan worden. Tijdens deze sessie zijn vier creatieve activiteiten in de vorm van spellen onderzocht. Hierbij is met name gekeken naar de werkzame factoren die geschikt zouden kunnen zijn voor het ontwerpen van de praktijkverbetering. Dit zijn:

- 1) Lego Serious Play; tevens ingezet tijdens het onderzoek
- 2) Kletsborden; dit spel is al eens eerder in de praktijk ingezet tijdens creatief coachen van enkele bewoners. Hierbij kwamen zinbelevingsonderwerpen aanbod en veiligheid is bij dit spel een onderwerp. Foto's worden gebruikt om deze onderwerpen te bespreken.
- 3) 360 stories; op het bord staan allerlei onderwerpen waarbij een verhaal vertelt mag worden. De spelregels zijn echter vrij complex.
- 4) Mijn leven in kaart; een spel bedoeld voor het in gesprek gaan met ouderen aan de hand van vragen over het leven. Ook hier worden foto's bij gebruikt. Dit spel is minder geschikt voor mensen met een LVB.

De voor- en nadelen van de spellen worden gezamenlijk besproken. Wat het meest tot de verbeelding spreekt zijn de beeldende vormen zoals de foto's, het praktische van LSP en de vragen met verschillende zinbelevingsonderwerpen als thema. Er wordt besloten dat deze aspecten dan ook een grote rol moeten krijgen. Daarnaast heeft men specifiek benoemd dat de praktijkverbetering moet worden ontwikkeld vanuit de visie dat het vooral voor mensen met een LVB werkbaar moet zijn. De voorwaarden zijn:

1. Er moet een spelelement inzitten
2. Het moet tot de verbeelding spreken
3. Er moeten concrete vragen zijn die aansluiten bij de doelgroep
4. Het moet een creatieve vorm zijn om de toegankelijkheid te vergroten
5. Taal moet niet leidend zijn

Op dit moment in het proces wordt er overigens een aanpassing op de doelstelling van het onderzoek gedaan (zoals ook in het PVA beschreven): de praktijkverbetering wordt geen advies,

maar een fysiek middel. Het effect daarvan is dat het beter aansluit op de behoeften van de bewoner en de begeleider.

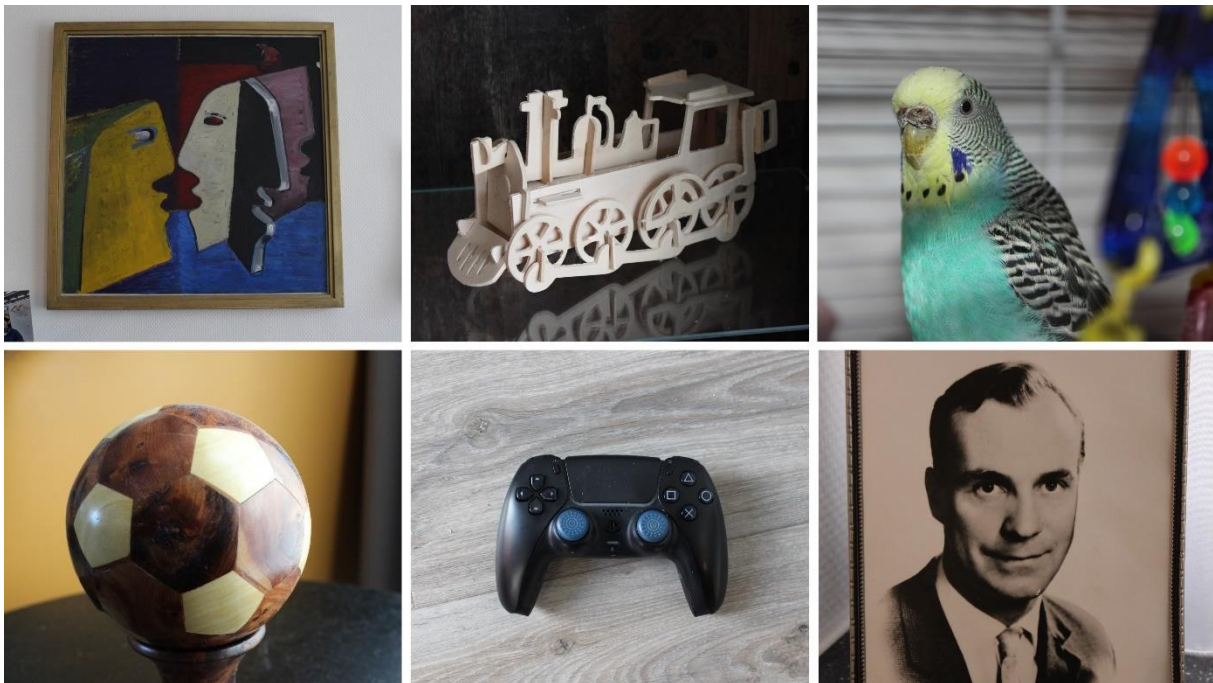
3.2. Prototyping

3.2.1. Vormgeving prototype

Nu helder is wat men verlangt van de praktijkverbetering, kan het prototype worden ontwikkeld. Op dit punt worden de bewoners weer bij het proces betrokken. Er worden vier bewoners gevraagd die het leuk vinden om foto's te maken. Deze foto's zijn een belangrijk onderdeel van het prototype en straks de praktijkverbetering. Samen met een begeleider gaan de bewoners op zoek naar plekken en objecten die voor hen van betekenis zijn. De foto's worden gemaakt aan de hand van een triggerlijst (Hessels et al., 2013). De vraag daarbij is: "Welke triggers worden herkend en wat willen de bewoners daarover delen?" De voorwaarde bij het maken van de foto is dat, bij gebruik in de uiteindelijke praktijkverbetering, iedereen er op de eigen manier betekenis aan kan geven (Figuur 7).

Figuur 7

Foto's van triggers van zinbeleving

Foto's gemaakt door bewoners.

Samenvattend is er besloten om het prototype op de volgende manier fysiek vorm te geven:

- Er zijn spelregels voor de begeleider.
- Er wordt gewerkt vanuit een beeld (foto) of een kaart met een vraag.
- Er is een aanbod van creatieve middelen waaruit bewoners kunnen kiezen om het gesprek, wat straks meer een beleving wordt, mee aan te gaan.

3.2.2. Verantwoording vormgeving

De keuze voor, en de meerwaarde van, de inzet van creatieve middelen wordt onderbouwd in Deelconclusie 1 en bij de Ethische Overweging (zie hoofdstukken 1.4.4. en 1.6.3.) Met een creatief middel kan meer worden uitgedrukt dan in woorden. Met name bij mensen met een LVB is dit het geval omdat zij in meer of mindere mate een beperking in het verbale IQ hebben, wat betekent dat zij niet alles goed kunnen verwoorden (Kaal et al., 2022). Door verschillende creatieve middelen aan te bieden heeft de bewoner de keuze om op eigen wijze uitdrukking te geven aan wat er intern speelt. Zodoende houdt de bewoner eigen regie en wordt de zinbeleving getriggerd.

3.2.3. Verantwoording spelregels

Een belangrijk onderdeel van de praktijkverbetering zijn de spelregels (Figuur 8). Zij geven de voorwaarden aan waarop het gesprek gevoerd kan worden. Deze gelden met name voor de begeleiders. De regie blijft bij de bewoner. Het uitgangspunt is het levensverhaal van de bewoner. Het doel is 'het samen doen', de beleving. Deze spelregels zijn gebaseerd op de resultaten van het bewoners- en stakeholdersoverleg (zie hoofdstukken 1.6.5. & 2.1.4).

Figuur 8

Spelregels

SPELREGELS VOOR <i>begeleider</i>	START
VERTROUWEN hebben in een ander, dat wat wordt besproken blijft vertrouwelijk als dat gewent is.	STAP 1 Kies een onderwerp
TIJD nemen, tijd geven, ruimte laten voor stilte.	STAP 2 Kies een creatief middel:
RUST in het hoofd, aanwezig zijn in gedachten en houding, presentie benadering, aanvoelen/ invoelen, sensitief, van mens tot mens.	STAP 3 Het gesprek
DUIDELIJKHEID wat verwacht de ander welke rol heb jij in het gesprek, geef je ook antwoord. Hoeveel tijd is er voor het gesprek.	<ul style="list-style-type: none">• Lego Serious Play• Tekenen/ kleuren• Knippen/ plakken• Mindmapping• Wandelen• Symbolen/ metaforen/ objecten• Rituelen• Rollenspel/ verkleeden (hoed, bril, masker, pruik, schmink etc.)• ... vrije keuze
REGIE ligt bij bewoner die bepaald de manier waarop het beleven van het gesprek gaat plaatsvinden, die kiest welk creatief middel hij/zij zélf leuk vindt om te doen.	STAP 4 wat neem je mee? En hoe wil je dit meenemen/vastleggen
DE BEWONER ZIEN , erachter komen wie de bewoner écht is, inclusief zijn/haar levensverhaal.	STAP 5 Wat heb je nodig om af te sluiten
SAMEN met de bewoner bespreken wat wel en niet gedeeld mag worden	
BELANGRIJK! Er hoeft GEEN OPLOSSING gevonden te worden voor een probleem. Het doel is het doen, de beleving.	
Het LEVENSVERHAAL : verleden, heden, toekomst van de bewoner staat centraal .	

Spelregels opgesteld naar deelconclusies 2 en 3 en het stakeholdersoverleg.

Om aan te sluiten bij de perspectieven van de gedragskundige en geestelijk verzorger (zie hoofdstuk 2.1.8. Belangrijke uitkomsten) is het belangrijk om de praktijkverbetering niet enkel te zien als instrument, terwijl het daarvoor uiteraard wel geschikt is. Het levert immers informatie op en daardoor is de praktijkverbetering nuttig. Echter, wat even zo belangrijk is, zijn de gesprekken die plaatsvinden nadat de praktijkverbetering is opgeborgen. Deze gesprekken zijn zinnig omdat er wordt gewerkt aan relatieopbouw, aan betekenisvolle verbindingen. Van mens tot mens, in plaats van cliënt tot begeleider. Wanneer de focus alleen ligt bij nuttigheid worden andere belangrijke

dingen, zoals iets zinnigs als samen de ruimte opruimen na het gesprek, naar de marge gedrukt (Tromp, 2022).

3. Deliverfase

Dit hoofdstuk begint met de vier verschillende implementatiefases waarna de aanpassing op het prototype worden besproken en er wordt afgesloten met de aanbevelingen.

4.1. Implementatie

4.1.1. Initiatie

Voordat het prototype in de praktijk is getest, is de tas geïntroduceerd tijdens een ZIO en hebben de begeleiders het kunnen bekijken. De bewoners hebben de tas tijdens een koffiemoment op eigen tempo kunnen bekijken en onderzoeken. Op deze manier werd de kans op terughoudendheid tijdens het uitproberen van het prototype geminimaliseerd. De bewoners hebben vragen kunnen stellen over hoe het prototype in het primaire proces zou worden ingezet. Hun oog voor detail merkte op dat er een paar foto's niet goed waren afgedrukt. Dit is achteraf hersteld. Deze introductie van de tas bij het team en de bewoners heeft ervoor gezorgd dat er bekendheid was met het prototype alvorens het in de praktijk werd getest.

4.1.2. Adoptie

Sommige begeleiders moesten een paar keer aangespoord worden om de tas daadwerkelijk te gaan uitproberen. Als reden voor de vertraging gaven zij aan dat ze er nog geen tijd voor hadden gehad. Dit sluit aan bij de situatie die in het theoretisch kader (zie hoofdstuk 1.2.) werd geschetst over dwingende roosters en de zuigkracht van het praktisch handelen op een woonlocatie. Blijkbaar hebben de begeleiders de tijd nodig om het prototype te integreren in hun methodisch handelen. Tijdens een implementatieproces is er sprake van (Donk & Lanen, 2011). In dit geval is sprake van fase 2: Inzicht. Daarbij is men inhoudelijk op de hoogte van nieuwe mogelijkheden, maar pas wanneer er een helder beeld is van de verandering kan de stap worden gezet naar de volgende fase. Dat is fase 3: Verandering, waarbij men daadwerkelijk de verandering in praktijk wil brengen. Het prototype moet dus eerst worden ingezet en de begeleiders moeten ervaren wat er gebeurt zodat er een helder beeld ontstaat van de praktijkverbetering. Eén van de begeleiders heeft daarin een goede stap gezet. Zij gebruikt het contactmoment met de bewoner om de tas uit te proberen. Uit de feedback valt op te maken dat de bewoner dit als prettig heeft ervaren. Deze begeleider beseft het belang van tijd en dat daarin een investering gemaakt moet worden wil de praktijkverbetering kans van slagen hebben.

4.1.3. Invoering

Uiteindelijk hebben 4 begeleiders en een DVC'er het prototype met 5 bewoners getest. De begeleiders zijn gevraagd om eerst een uitleg aan de bewoners te geven alvorens het gesprek is aangegaan. Naderhand zijn er formulieren met feedbackvragen ingevuld door begeleiders en bewoners. Aan de hand van de feedback op het prototype zijn er aanbevelingen geformuleerd (zie hoofdstuk 4.1.5)

4.1.4. Borging

Tijdens het ZIO geven begeleiders aan dat ze graag de verkregen gegevens willen borgen. Er wordt gekozen om dit te verwerken in het 'moodboard' van de bewoners. Deze moodboards zijn gemaakt tijdens de eerste kennismaking tussen de bewoners en hun contactpersonen, twee jaar geleden bij de opening van de woonlocatie. Op dit moodboard wordt een beknopte en visuele impressie gegeven van de bewoner. Het moodboard kan worden aangevuld met datgene waar een bewoner zin aan beleeft, zoals foto's van de resultaten uit de gesprekken met de tas. De moodboards worden in het rapportagesysteem en op het sociaal intranet bewaard. In overleg en met toestemming van de bewoner kan zo al deze informatie worden bewaard. De informatie blijft beschikbaar en overdraagbaar naar andere locaties. Bij interne of externe verhuizing van de bewoner kan deze informatie worden gebruikt. Zo wordt in de wens van het borgen van deze verkregen informatie voorzien.

4.1.5 Aanpassingen prototype

Aanpassingen die zijn gedaan zijn na implementatie van het prototype en naar aanleiding van feedbackformulieren van bewoners en begeleiders.

- De spelregels zijn aangepast zodat de begeleider weet waar de verkregen informatie geborgd kan worden, naar aanleiding van de feedback.
- Naar begeleiders is nogmaals gecommuniceerd waar de informatie geborgd kan worden door een bericht op sociaal intranet en een persoonlijke mail.
- Het toevoegen van playmobil, dit wordt gevraagd door een bewoner tijdens het onderzoeken van de tas.
- De uiterlijke verandering van de tas zodat deze nog herkenbaarder is voor bewoner en begeleider.

4.1.6 Aanbevelingen

Implementatie van de tas vraagt om het onder de aandacht blijven stellen tot dat het opgenomen is in het methodisch handelen van de begeleiders. Komend ZIO (7-2-2023) wordt de tas geëvalueerd met begeleiders, DVC-er, manager en onderzoekers. Vanuit de manager is de wens om het product breder inzetten binnen de organisatie. Hierover wordt een overleg gepland met manager en hoe dit vorm gegeven kan worden. De volgende aanbevelingen worden gedaan om de implementatie van het product te bevorderen:

- Aandacht behouden voor de inzet van de tas om zo de zin belevende behoefte te blijven onderzoeken. Hier wordt tijdens het aankomend ZIO (7-2-2023) weer aandacht aanbesteed.
- Het uitnodigen van de geestelijk verzorger zou van meerwaarde zijn om hier met collega's aandacht aan te besteden (wordt benoemd tijdens stakeholders overleg). Door een casus te bespreken bij een bewoner met motivatieverlies kan met de geestelijk verzorger vanuit een ander perspectief worden gekeken.
- Stukje in het bewonersblad om het succes te delen met bewoners.
- De tas wordt aangevuld met praatkaarten en foto's over onderwerpen die leven bij bewoners en begeleiders. Zo blijft het aansluiten bij locatie X.
- Meenemen: de zinnige momenten
- Koffiemoment met bewoners voor evaluatie

Slotwoord

De resultaten die er zijn behaald zijn verkregen met behulp van bewoners, begeleiders en alle andere stakeholders. Zij hebben met veel enthousiasme bijgedragen aan dit onderzoek. Uit de feedback formulieren over het innovatief product en de feedback formulieren over de samenwerking (Q) blijkt dat alle stakeholders met plezier hebben bijgedragen aan het realiseren van de praktijkverbetering. De praktijkverbetering is een product dat door alle betrokken is gedragen en zodoende een co-creatie is geworden. Uiteraard zijn er ook op- en aanmerkingen van de betrokken over het gehele proces. Deze zijn ook terug te vinden in de feedbackformulieren. In zijn geheel is het hele onderzoeks- en ontwerpproces een zeer leerzaam proces geweest.

Bronnenlijst

- Agora - Leven tot het einde. (z.d.). *Zingeving in de zorgpraktijk - Praten over levensvragen* [Video]. Agora. Geraadpleegd op 9 oktober 2022, van <https://www.youtube.com/watch?v=Ld11H58w4kw>
- Alma, H., & Smaling, A. (2010). *Waarvoor je leeft: Studies naar humanistische bronnen van zin*. SWP.
- Anderson, G. L., & Herr, K. G. (2014). *The Action Research Dissertation: A Guide for Students and Faculty* (2nd Revised edition). SAGE Publications.
- Assen, M., Berg, G. Van Den, & Pietersma, P. (2008). *Het groot managementmodellenboek: 70 essentiële modellen: inhoud, toepassing, analyse en referenties*. Academic Service.
- Den Heijer, L., Duijf, S., Gruyters, S., Heessels, M., Hermsen, M., Jacobs, R., Van Der Plas, M., Kint, L., Sergeant, S., & Zimmermann, A. (2022). Verbeelden van het goede leven: Een arts based study door jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, naasten, begeleiders en onderzoekers. *VVO, juli*, 16–26.
- Donk, C. van der, & Lanen, B. van. (2011). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn* (2de editie). Coutinho.
- Grol, R., & Wensing, M. (2017). *Implementatie: Effectieve verbetering van de patiëntenzorg (Dutch Edition)* (7th ed. 2017). Bohn Stafleu van Loghum.
- Hessels, R., Slump, G. J., Tromp, T., & Vrerink, A. (2013). *Deuren openen naar zin in jeugdzorg* (A. Mulder, Red.). Hogeschool Windesheim.
- Hout, K., & Vosselman, M. (2013). *Zingevende gespreksvoering: Helpen als er geen oplossingen zijn* (1ste editie). Boom Lemma.
- Kaal, H., Scheppingen, L. van, Douma, J., Oostaijen, E. Van, & Bouwman-Van Ginkel, E. (2022). *Basisboek lvb voor sociaal werkers* (1ste editie). Koninklijke Van Gorcum.
- Koekkoek, B. (2022, 6 november). *Help hulpverleners bij dat akelige gevoel: soms kán ik niet helpen*. Trouw. <https://www.trouw.nl/zorg/help-hulpverleners-bij-dat-akelige-gevoel-soms-kan-ik-niet-helpen~b5a580df/>
- Meiniger, H., & Renders, F. A. (2011). *Afscheid van het burgerschapparadigma?* Vrije Universiteit Amsterdam. <https://research.vu.nl/en/publications/afschied-van-het-burgerschapparadigma>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2022, 21 maart). *Ontkerkelijkheid leidt tot nieuwe verhoudingen in de samenleving*. Nieuwsbericht | Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 2 oktober 2022, van <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2022/03/24/ontkerkelijkheid-leidt-tot-nieuwe-verhoudingen-in-de-samenleving>

- Movisie: Zingeving* (Door Movisie). (2017). Movisie. Geraadpleegd op 22 september 2022, van https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2018-06/zingeving_2017.pdf
- Mulder, A. (2013, 6 november). Zingeving in de praktijk. : Metaperspectief op basis van 11 casussen Raak-onderzoek Zin in Jeugdzorg. *Protestantse Theologische Universiteit*. Geraadpleegd op 3 oktober 2022, van <https://www.pthu.nl/over-ptthu/organisatie/medewerkers/>
- Overheid.nl. (2016, 14 juli). *Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap - BWBV0004045*. Overheid.nl wettenbank. <https://wetten.overheid.nl/BWBV0004045/2016-07-14>
- Peters, A. (2001). *Zin beleven: de zin verstaan van mensen met een verstandelijke handicap* (1e druk). Nelissen.
- Reerink, A., The, A., & Roelofsen, E. (2017). Van burger-cliënt naar perspectief van waardigheid. *NTZ*, 2017(1), 53–63. <https://www.handicap-experience.nl/wp-content/uploads/2016/05/Waardigheidsparadigma.pdf>
- Roos, J., & Victor, B. (2018, 21 december). How It All Began: The Origins Of LEGO® Serious Play® | Roos | International Journal of Management and Applied Research. *IJMAR International Journal of Management and Applied Research*. Geraadpleegd op 5 januari 2023, van <https://www.ijmar.org/v5n4/18-025.html>
- Smith, E. E. (2017). *The Power of Meaning: Crafting a Life That Matters*. Crown Publishing Group (NY).
- Tromp, T. (2021). *Inclusief verhalend werkend: Het levensverhaal als uitgangspunt van menslievende zorg*. Reliëf.
- Veer, J. Van 't, Wouters, E., Veeger, M., & Lugt, R. Van der. (2021). *Ontwerpen voor zorg en welzijn* (derde). Coutinho.
- Weerd, D., & Wouwe, H. (2015). *Het gewone leven ervaren: triple-C in theorie en praktijk* (1ste editie). Stichting Asvz.